

Horváth Magda
(1914–2005)

Mennél tovább él valaki, annál kevesebben maradnak, akik még ismerték tevékeny korában. Hogy mit adott Horváth Magda a magyar könyvtárügynek, azt nagyjából lajstromba lehet szedni, bár ahogyan a könyvtári munka szervezete, technikája fejlődik, a hajdan nélkülözhetetlen munkaeszközök értékét is kevésbé érezzük. A személyiségét felidézni pedig jóval nehezebb, holott az is sokat jelentett nekünk, akik még kollégái lehettünk, és érdemes rá felfigyelniük azoknak is, akik már nem találkozhattak vele.

Német–francia szakon doktorált a budapesti egyetemen 1937-ben. Az OSZK gyakornokaként Fitz József és Goriupp Alisz keze alatt tanulta a mesterséget. 1937–38-ban elvégezte a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete nevezetes könyvtárosképző tanfolyamát a könyvtárügy és a tudományos élet olyan későbbi kiválóságainak társaságában, mint Dezsényi Béla, Kondor Imre, Sebestyén Géza, Varjas Béla, illetve Bóka László, Sötér István, Tolnai Gábor. A tanfolyam résztvevői között volt első férje, Makkai László is, a későbbi neves történész; vele együtt állította össze *A magyar könyvgyűjtő kézikönyvét* (1939). Azután az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központba került, ahol ki tudta vívni a főnök, „Rettenetes” (Pasteiner) Iván elismerését. 1941 és 1945 között férjével Kolozsvárott élt. Már mint háromgyermekes családjának került vissza 1951-ben könyvtári munkaterületre; 1952–1958 között a Kondor Imre vezette Műegyetemi Könyvtárban dolgozott.

Az 1958-ban alakult Könyvtártudományi és Módszertani Központban (KMK) kapott olyan feladatokat, amelyekben képességeit és a Pasteiner meg Kondor kemény iskolájában edzett perfekcionizmusát az egész könyvtárügy javára kamatoztathatta. Említsük csak a leglényegesebbeket. *A címleírás alapjai* (1961) címmel megjelent, majd *A katalógizálás alapjai* (1963) címmel átdolgozott tankönyvből két évtized könyvtárosai tanultak, egészen az új dokumentumleírási szabvány megjelenéséig. Ő indította meg és szerkesztette (1969–1972) nyugdíjba vonulásáig a *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* című referáló lapot, amely a Könyvtártudományi Szakkönyvtár akkoriban rendkívül gazdag, közel 200 kurrens külföldi szakfolyóirattal dicsekvő állományának feldolgozása alapján adott képet a világ könyvtárügyének időszerű problémáiról (arányosan a vaslűgöny mindkét oldaláról, ezzel többet nyújtva a néhány nagyobb külföldi orgánumnál is). A tézaurusz volt akkoriban a könyvtári tájékoztatás „csodafegyvere”, történtek már próbálkozások magyar könyvtártudományi tézaurusz előkészítésére is; végül a betegeskedő, fáradt, már nyugdíjas Horváth Magdát sikerült rábírni, hogy üljön neki a munkának, fejlessze tézauruszá a Tájékoztatói Osztályon évek óta kialakított tárgyszójegyzéket. A könyvtári munka elméletében és gyakorlatá-

ban való jártasságának, nagy műveltségének, a logikai összefüggések iránti biztos érzékének köszönhető, hogy létrejött 1976-ban a *Könyvtári és Tájékoztatói Tézaurusz*, amelynek azután évtizedenként átdolgozott kiadását (egyedül az akkortájt számos szakterületen született magyar tézauruszok közül) ma is használják, folyamatosan aktualizálva, a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

Ezután sem szakadt meg kapcsolata a könyvtári munkával. A '80-as években az OSZK Központi Katalógusában szerkesztette a *Társadalomtudományi Kézikönyvek* című kiadványt de még a '90-es évek elején is vállalt kisebb önálló feladatokat a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

Hogy a gyakorlati és elméleti tájékozottság milyen szerves egységből táplálkozott a produktivitása, azt magam tapasztalhattam mint magántanítványa. Kezdő voltam a könyvtári munka bizonyos területein, és mivel egy szobában ültem vele a Referáló Lap indulása idején, gyakran kértem tanácsát ehhez-ahhoz. És sohasem úgy segített, hogy azt közölte volna, *hogyan* kell csinálni, hanem mindig azt magyarázta el: *miért* kell, *miért jó* így csinálni, és nem másképpen. Így tanulhattam meg, hogy a könyvtári szabványok, szabályok nem felsőbb régiókból leszállított szövegek, hanem útmutatások a magunk mindennapi problémáinak értelmes, gazdaságos megoldására.

Mindezt egy törekeny, de energikus kicsi asszony művelte, akiből sugárzott a természetes előkelőség, és ennek elviselését ugyanolyan természetes előzékenysége, segítőkészsége könnyítette meg a magunkfajta köznapi emberek számára. Sohasem volt fölényes – viszont szigorú volt, kíméletlenül szokimondó. Ha slendriánságot, igazságtalanságot tapasztalt akár a közéletben, akár közvetlen környezetében, kötelességének érezte, hogy tiltakozzék, kereken kimondja a véleményét: biztos vesztesként is harcba szállt „vélt igazáért”. Így aztán nem volt „könnyű” kolléga. De hamar fel is oldódott, színes egyéniségével, szellemességével felvilányozta környezetét (a szó szoros értelmében, mivel állandóan magas feszültségen élt). Hiszen szerette az embereket; talán épp ezért nem tudott megbékülni hibáikkal. Amikor önhibáján kívül bajba került egy kolleginája, akivel szakmailag meglehetősen feszült viszonyban volt, habozás nélkül, elsőként sietett a segítségére.

Nem volt „könnyű” beosztott sem. Bőszítette az akkoriban gyakran hallható „ahhoz képest”, a megelégedés az akadályok, tilalmak ellenére mégiscsak elért valamicskével. Becsülték a főnökei (kissé talán irigyelték is meg nem alkuvásáért), de nekik az adott korlátok között kellett manőverezniük, Horváth Magda pedig hozzájuk is szigorú volt; a *lehető* helyett a *kellőt* kérte számon rajtuk. Ráadásul épp az '50–'60-as években nem volt könnyű olykor a hátukat tartaniuk valakiért, aki kimondja a véleményét a közállapotokról is, nem törődik vele, ki hallja. Rábízhatták a legkényesebb munkát is, de szerzőjét kirakatba állítani nemigen merték. Nem is csoda, hogy csak hetven évén túl, az enyhülés szeleinek lengedezése idején kapott érdemleges hivatalos elismerést – akkor sem államit, hanem társadalmi –, a Szabó Ervin Emlékérmét 1986-ban.

De végképp nem hivatalos elismerés, nem is a nevét őrző bibliográfiai tételek, hanem közöttünk töltött életének, szívvel-lélekkel végzett munkájának maradandó tanulságai indokolják, hogy emlékezetünkben megtartsuk alakját.

Gujgiczter Imréné (1936–2005)

Akik mindenekelőtt az emberben hisznek, emberek sokaságát hagyják maguk mögött, ha elmennek. Kollégákat, ismerősöket, híveket és barátokat, vagy azokat, akikkel mindennapi munkájuk során kerültek kapcsolatba. Gujgiczter Imréné, Irén, vagy miként a szabóérvinesek szólították, „a Gujgi” is ilyen emberhívó volt, ezért gyűltünk össze ma itt olyan sokan: kollégák, ismerősök és barátok. Az ő képviselőletükben próbálkozom most a búcsú és a méltatás szavaival, hiszen több mint harminc éven át formálódott kapcsolatunk, és lettünk egyszerű kollégákból barátokká. Irén 44 évet dolgozott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban; az évtizedek múltával nemcsak egyé vált munkahelyével, de bizonyos mértékig maga is intézményesült valódi könyvtárosként, a szakma klasszikus elvárásainak megfelelően. Egész pályája – és számos kitüntetése a Kiváló Munkáért elismeréstől a Munka Érdemrend ezüst fokozatáig – bizonyítja, hogy minden munkaterületen könyvtáros maradt: a Tomori közti és a Fő utcai gyermekkönyvtárakban, tájékoztató beosztásban vagy az olvasószolgálatban, könyvtárvezetőként és módszertanostként, tudományos munkatársként az egykori Hálózati és Módszertani Osztályon, a Propaganda osztály csoportvezetőjeként, a Személyzeti osztály élén, és végül már nyugdíjasként az Ellenőrzési csoport munkatársaként is. És mindig ugyanaz a nyitottság, az emberek iránti fokozott figyelem irányította, amely 21 éves korában a Kulich Gyula téri – ma Kálvária téri – könyvtárba vitte. Olyan helyre, ahol a könyvtárosság már akkor embert próbáló feladat volt. Itt szembesült először az emberi elesettség és kiszolgáltatottság mélységeivel, és itt tapasztalhatta meg, hogy a kultúra, a könyv és az olvasás több is lehet szórakozásnál. Ez a felismerés irányította tetteit munkája során. Ettől kezdve kereste a kapcsolatot a köz javát szolgálni tudókkal, mert hitt abban, hogy van egyfajta közös jogrendje az emberiségnek, egy sérthetetlenül tiszteletben tartott kötelék, amely minket, embereket más emberekhez kapcsol.

Aki hitének középpontjába az embereket állítja, annak nagy türelemre van szüksége. Irén 1976-tól 1992-ig, 16 évig vezette a könyvtár Személyzeti és Oktatási osztályát. Szinte hihetetlen, de az adott időszakban jól ismerte a könyvtár közel 700 munkatársát, a kötészeti vágótól az osztályvezetőig. Nem ismerte azt a kijelentést, hogy „nincs időm”. Ez alatt a 16 év alatt kezdődtek el azok a változások, amelyek eredményeként megújult a könyvtár belső élete. A változások soha sem konfliktus mentesek, de ő kitartó türelemmel törekedett az egyetértésre és a megegyezésre. Vitába szállt a munkatársakért, de képes volt alkalmazkodni is a könyvtár érdekeit szem előtt tartva; és példát adott a nehéz emberek és a másság iránti türelmességre. Nemcsak elhivatott embereket keresett a legmegfelelőbb szolgálati helyekre, de sokat tett azért is, hogy a könyvtár a hivatástudat

színtere lehessen, olyan hely, ahol nemcsak az olvasók, de a könyvtárosok is jól érzik magukat.

Derűs kedéllyel a maga lábán állt. Utálta a szótekerést és az álokoskodást, természet adta egyenesség sugárzott róla, belőle, még nagybetegen is. És vidámság. Kifogyhatatlan mesélő kedvvel, a FSZEK élő legendáriumaként idézett föl komoly vagy humoros pillanatokot az irónia és az önirónia vállalt hangulatával. Ellenállhatatlan jókedvre derítette társaságát minden körülmények között, és a legkomolyabb pillanatokot is megkönnyítette sajátos humorával. Ugyanilyen humorral, figyelemmel és nagy szeretettel követte a fiatal munkatársak megnyilvánulásait. Egyszerűen szerette a fiatalokat, és bízott bennük.

Akik mindenekelőtt az emberekben hisznek, azok egyedül kelnek át azon a bizonyos völgyön, ha van ilyen, mi pedig tudjuk, hogy búcsúszavainkat is csak egymáshoz intézhetjük, bármennyire is igyekszünk még megragadni az utolsó alkalmat, hogy a távozóhoz szóljunk.

Irén! Szükségünk van a személyes, kataritikus szavakra is a tisztelet hangja után. Néhány keserves gondolatra, amelyet soha nem mondtam vagy mondtunk el Neked, hiszen a mindennapok nem az összegzésről vagy az egymás iránt táplált érzésekről szólnak.

Sok mindenre Te tanítottál: hogy becsületes célokot magunk elé tűzni jóval könnyebb, mint a kitűzött céljainkhoz való ragaszkodás; hogy az őszinte beszédet el kell tűrni, ha már hallgatni rá képtelenek vagyunk; hogy az eszes lények egymásért vannak, és kötelességük az, hogy összefogva erejüket megsokszorozzák, és hogy a bennünk lévő energiát ne egymás ellenében, hanem egymásért használják; hogy a türelem az igazságosság egy része, és hogy az emberek akaratuk ellenére hibáznak, így nincs értelme a haragnak. És akartad is, hogy tanuljunk, tehát nem bíztad a véletlenre. Biztos voltál a jóban, amit képviseltél, és mertél harcolni érte. Győzködtél és a lelkünkre beszéltél, és kezdted mindig előlről, újra meg újra, míg a belátás minket is megérintett. És ez nem volt könnyű. Mert az indulatod legalább olyan sodró volt, mint a vidámságod. Állandó erőfeszítésre készítettél, hogy szilárd elveken nyugvó magatartást építsünk pusztá jóindulatunkból. Hagytad, hogy egyedül az észtekintsük vezérünknek, így felfoghatatlan szabadságot hagyományoztál reánk akkor, amikor ez máshol elfogadhatatlan volt. De köszönjük, hogy nem kellett megalázó magyarázkodásokba bonyolódnunk, és nem kényszerítettél hinni olyan dolgokban, amelyeket ösztönösen kerültünk.

Aki az emberekben hisz, az tudja hogy nem váratlanul hullunk a halálba, hanem fokozatosan haladunk feléje. Minden nap elvesz egy részt az élethől, és egészen a tegnapi minden elmúlt idő megsemmisül, hogy valamiféle búcsúbeszéddé szintetizálódjon.

Nemcsak megtalált igazságokat hagytál ránk, de még keresendőket is; s talán ha Seneca és a hölcsék híresztelése igaz, s valamilyen hely befogad minket, akkor „akit elveszítettnek hiszünk, csak előrement.”

(Elhangzott a Farkasréti temetőben, 2005. december 2-án.)

Pobori Ágnes